

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Гладкий В.В.

аспірант,

*Навчально-науковий інститут права
імені князя Володимира Великого*

КОНЦЕПЦІЯ ВИКРИВАЧА КОРУПЦІЇ У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ (2009–2019 РР.)

Корупція є явищем, що постійно еволюціонує [1, с. 4001], вдосконалюючись у власних формах здійснення та методах захисту від викриття, що є важливим аспектом у цій проблемі, з огляду на те, що руйнівний вплив корупції на якість життя людини, на цілісність та життєздатність існуючого світопорядку не викликає ґрунтовних сумнівів. Попри це, не слід також ігнорувати і роль корупційних мотивів у здійсненні геноцидів, війн, воєнних конфліктів, котрі потенційно можуть бути здійсненими із застосуванням ядерної зброї (з огляду на те, що ядерною зброєю, як відомо, володіють також і досить корумповані держави) [2, с. 59]. Руйнування ідеї панування права особами, котрі толерантно ставляться до корупції, а також становлення корупції в якості фігури державного управління властиві також і для України.

На сьогоднішній день в Україні можна констатувати невідповідність суспільної свідомості українського суспільства антикорупційним очікуванням цього суспільства та суттєвих вад суспільної антикорупційної освіченості, обізнаності [3, с. 124]. З огляду на це можна спостерігати те, що велика частина осіб, що, з одного боку, ганьблять корупціонерів та корупцію, з іншого ж боку – є активними чи пасивними учасниками корупційних відносин. Вказане є досить важливим питанням, адже, вагому роль у процесі запобігання та протидії корупційним злочинам та правопорушенням, пов'язаним з корупцією, безумовно, відіграє суспільство, серед іншого, ті, хто володіє інформацію про факт вчинення відповідного злочину (правопорушення) та може повідомити про це компетентні державні органи – викривачі корупції. Саме тому, важливим є створення ефективної нормативної бази діяльності викривачів в Україні, а, щонайперше – закріплення у антикорупційному законодавстві адекватної дефініції поняття «викривач».

Вперше в Україні контекстним чином врегульовувалось питання визначення сутності викривачів корупції у вже недіючому Законі України «Про засади запобігання та протидії корупції» 2009 р., в ст. 15 якого встановлювались окремі правила участі громадськості в заходах щодо запобігання та протидії корупції. Зокрема, у ч. 1 вказаної статті зазначалось, що об'єднання громадян та їх члени або уповноважені представники, а також

окремі громадяни в діяльності щодо запобігання, виявлення та протидії корупційним правопорушенням можуть (крім випадків, коли це віднесено законом до виключної компетенції спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції), серед іншого: повідомляти про виявлені факти вчинення корупційних правопорушень спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, іншим органам, зазначеним у цьому Законі, керівництву та колективу підприємства, установи чи організації, в яких були вчинені ці правопорушення, а також громадськості.

Вже у Законі України «Про засади запобігання та протидії корупції» 2011 р., яким замінювався попередній законодавчий акт, була передбачена норма про державний захист осіб, які надають допомогу в запобіганні та протидії корупції. У ч. 1 ст. 20 вказаного законодавчого акту містилась легальна дефініція поняття «особа, яка надає допомогу в запобіганні і протидії корупції (викривач)», а саме: «особа, яка добросовісно (за відсутності корисливих мотивів, мотивів неприязних стосунків, помсти, інших особистих мотивів) повідомляє про порушення вимог цього Закону іншою особою».

Між тим, вказана дефініція викликає низку питань щодо її оптимальності. По-перше, проблематичним є питання про ґрунтовність інформації, яку повідомляє викривач, адже не будь-яка інформація, що повідомляється добросовісно, обов'язково вказує на її достовірність. По-друге, сумнівною є вимога про добросовісність повідомлення про порушення вимог вказаного Закону, а саме як повідомлення відповідної інформації за відсутності корисливих мотивів, мотивів неприязних стосунків, помсти, інших особистих мотивів. Виникає питання: чи унеможливорює неприязнь, конфлікт, бажання помсти і т. д. можливість викриття корупційного діяння? Безумовно, для блага антикорупційної практики добросовісність мотивів викривача не має значення, якщо повідомлення є достовірним й може сприяти попередженню та протидії корупційної діяльності особи, яку викривають у цій діяльності.

Зауважимо, що 14 жовтня 2014 р. національний парламент прийняв «пакет антикорупційних законів», основним з яких був Закон України «Про запобігання корупції», в якому міститься розділ VIII «Захист викривачів», що складається зі ст. 53. У ч. 1 ст. 53 Закону дається нове визначення поняття «особа, яка надає допомогу в запобіганні і протидії корупції (викривач)» – особа, яка за наявності обґрунтованого переконання, що інформація є достовірною, повідомляє про порушення вимог цього Закону іншою особою. Відтак, як вбачається: (а) поняття «викривач», так само як і в попередньому законодавчому акті, ототожнюється з «особою, яка надає допомогу в запобіганні і протидії корупції»; (б) сутнісна характеристика викривача була доповнена наявністю обґрунтованого переконання, що інформація є достовірною; (в) зі сутнісної характеристики викривача був викреслений такий її елемент, як добросовісність викривача, тобто, те, що викривач має добросовісно повідомляти про відповідні порушення. Між тим, зауважимо, що у «пакеті антикорупційних законів», разом із Законом України «Про запобігання корупції», була прийнята також і Антикорупційна стратегія

на 2014-2017 рр., що містить вказівку про необхідність втілення в життя «інституту добросовісних викривачів фактів корупції».

Окрім того, на наш погляд, досить спірним у визначенні поняття «викривач» є вживання терміну «обґрунтоване переконання», адже, законодавцем не дається його визначення, зокрема, шляхом закріплення у ст. 53 Закону відповідної примітки. Звернемо увагу на те, що означений термін також вживається у ст. 11 Закону України 2011 р. № 2939-VI, а також в підзаконних актах (приміром, у розділі II Методичних рекомендацій щодо заходів процесуального примусу, затверджених Наказом Державного агентства водних ресурсів України 2004 р. № 312, п. 5.9 Наказу Державної судової адміністрації 2011 р. № 93), в яких також відсутні примітки до статей, в яких би пояснювалось, що у правозастосовній діяльності слід розуміти поняття «обґрунтоване переконання».

Додатково ускладнює це питання той факт, що правниками до сьогодні не розроблена концепція «обґрунтованого переконання». У Великому тлумачному словнику сучасної української мови слово «обґрунтоване» тлумачиться як те, що «достатньо потверджується чим-небудь; аргументований, переконливий» [4, с. 800], а слово «переконання» як «тверда впевненість, певність у чому-небудь; віра у щось», «тверда, міцно усталена думка про що-небудь, погляд на щось» [4, с. 913]. Також можна помітити, що поняття «обґрунтованого переконання» аналізується науковцями-філософами. Зокрема, д-р філософ. наук А. О. Баумейстер з Київського національного університету ім. Тараса Шевченка зазначає, що «обґрунтування – це «те, що перетворює істинне переконання на знання», а обґрунтоване переконання – це «таке переконання, яке спирається на свідчення, аргументацію або досвід» [5, с. 7]. Тобто, враховуючи цей підхід, можемо припустити, що викривачем у контексті розглядуваного Закону України є будь-яка фізична особа, яка: (а) володіє знаннями про порушення вимог цього Закону іншою особою; (б) на основі аргументів або досвіду переконана у тому, що інформація про порушення є ґрунтовною; (в) повідомляє про це порушення.

Відтак, виникає питання: чи можна вважати, що ознаку «обґрунтоване переконання» можна зводити до вимоги про наявність у особи, що повідомляє про корупцію, певних доказів достовірності відповідної викривальної інформації («знання, засноване на доказах правопорушення»)? Для вирішення цього питання проаналізуємо ст. 11 Закону України «Про доступ до публічної інформації», в якому також використовується поняття «обґрунтоване переконання». У вказаній нормі Закону зазначається, що посадові та службові особи «не підлягають юридичній відповідальності, незважаючи на порушення своїх обов'язків, за розголошення інформації про правопорушення або відомостей, що стосуються серйозної загрози здоров'ю чи безпеці громадян, довкілля, якщо особа при цьому керувалася добрими намірами та мала обґрунтоване переконання, що інформація є достовірною, а також містить докази правопорушення або стосується істотної загрози здоров'ю чи безпеці громадян, довкілля». Відтак, можемо дійти висновку, що «обґрунтоване переконання» не слід ототожнювати зі «знанням, заснованим на доказах

правопорушення» (це також підтверджує словникове тлумачення слів «обґрунтоване» та «переконання»), а, таким чином, особа, яка повідомляє про корупцію, може вважатись викривачем тоді, коли вона повідомляє про відповідне порушення Закону, не підтверджуючи повідомлення про корупцію доказом. Цілком очевидно, що потреба у захисті інформації вимагає, щоби розголошуючий її мав не лише певне переконання та добрі наміри, але й докази, які надають йому імунітет від юридичної відповідальності за порушення власних службових обов'язків. Утім, повідомлення недостовірної інформації про корупцію може завдати неменшу шкоду для авторитету відповідного органу влади, публічним службовцем (посадовою особою) якого є особа, котру хибно викривають, а також для державної безпеки й для самої особи, яку викривають.

Список використаних джерел:

1. Hladky V. V. The Manifestation of Corruption in Eastern Europe. Path of Science. Vol. 4, No 1. P. 4001–4012. DOI:10.22178/pos.30-5.
2. Гладкий В. В. Базові інтерпретаційні гіпотези концепту корупції. Актуальные научные исследования в современном мире. 2018. Вып. 7 (39), Ч. 3. С. 58–65. DOI: 10.5281/zenodo.1340954.
3. Гладкий В. В., Заросило В. О. Хабарництво як базисна форма прояву корупції. Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. 2018. № 16. С. 5–10. DOI:10.5281/zenodo.1465480.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
5. Баумейстер А. О. Робоча програма навчальної дисципліни «Метафізика і онтологія» для студентів напрямку підготовки «Філософія». Київ: Вид-во КНУ ім. Т. Шевченка, 2016. 12 с.

Голодна А.С.

студентка,

Науковий керівник: Рєзнік О.М.

кандидат юридичних наук, доцент,

Сумський державний університет

АДМІНІСТРАТИВНИЙ АРЕШТ: ПОРЯДОК ТА УМОВИ ЙОГО НАКЛАДЕННЯ

Адміністративна відповідальність реалізується шляхом застосування до винних осіб адміністративних стягнень. Адміністративна відповідальність – інститут адміністративного права. Це обов'язок особи, яка скоїла адміністративний проступок, нести відповідальність за свої протиправні дії у межах встановленого законом стягнення [1, с. 21].

Адміністративні стягнення – це матеріалізований вияв адміністративної відповідальності, негативний правовий наслідок неправомірної поведінки